

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН

Сучасні українсько-польські міждержавні відносини мають відносно коротку історію становлення та розвитку, однак тенденція до їх постійного розширення та зміцнення є очевидною. Сьогодні міждержавні відносини спираються на розгалужену систему інституційного та правового забезпечення. Серед інституцій, які забезпечують двосторонні українсько-польські взаємини слід виділити інституційне забезпечення на рівні органів державної влади, на регіональному та місцевому рівнях, на рівні громадських організацій, а також інституційно-правове забезпечення міждержавного співробітництва.

Ключові слова: інституційне забезпечення, співробітництво, міждержавні відносини, Україна, Республіка Польща, правова база.

Современные украинско-польские межгосударственные отношения имеют относительно короткую историю становления и развития, однако тенденция к их постоянному расширению и укреплению очевидна. Сегодня межгосударственные отношения опираются на разветвленную систему институционального и правового обеспечения. Среди институтов, которые обеспечивают двусторонние украинско-польские взаимоотношения следует выделить институциональное обеспечение на уровне органов государственной власти, на региональном и местном уровнях, на уровне общественных организаций, а также институционально-правовое обеспечение межгосударственного сотрудничества.

Ключевые слова: институциональное обеспечение, сотрудничество, межгосударственные отношения, Украина, Республика Польша, правовая база.

Modern Ukrainian-Polish interstate relations have comparatively short history of formation and development though the tendency to their continuous strengthening and spreading is obvious. Today, the interstate relations are grounding on resting on the network of the institutional and legal groundwork which is continuously developing and improving. Among the institutions which are providing bilateral Ukrainian-Polish relations note should be made of the institutional groundwork on the level of the state power, on the regional and local levels, on the level of the public organizations and of the institutional and legal groundwork of the interstate cooperation.

Key words: institutional groundwork, cooperation, interstate relations, Ukraine, Republic of Poland, legal groundwork.

Постановка наукової проблеми. Міждержавна співпраця України та Республіки Польща представлена сукупністю інститутів та галузей, що сприяють гармонійним політичним відносинам, стратегічному партнерству, економічним взаєминам, задоволенню гуманітарних інтересів українців та поляків тощо. Вивчення основних механізмів співробітництва та інститутів, які відповідають за його здійснення, дозволить поглибити міждержавні взаємини та уникнути проблем на цьому шляху. Сьогодні Україна та Польща перебувають на етапі узгодження та правового унормування міждержавних взаємин, отже, практичне значення досліджуваної проблеми є очевидним.

Аналіз останніх досліджень. Окремого, комплексного наукового дослідження присвяченого всебічному аналізу сучасного інституційного забезпечення українсько-польського співробітництва не існує. Ця проблема частково розроблялася В. Борщевським у монографії «Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції» та в ряді наукових статей, зокрема, економічні аспекти співпраці та їх інституційна основа. Забезпечення українсько-польської взаємодії в гуманітарній сфері на інституційному рівні досліджувала авторка статті у монографії «Інституційні складові українсько-польських гуманітарних взаємин і співробітництва».

Інституційні механізми співпраці РП та України на рівні органів державної влади розглядав С. Стоєцький у кандидатській дисертації «Україна у зовнішній політиці Республіки Польща: євроатлантичний та європейський інтеграційний вибір». Існує ряд дотичних, до досліджуваної проблеми публікацій, однак, жодна із них не може претендувати на повне висвітлення проблеми.

Формулювання цілей статті. Головною метою статті є порівняння інституційного забезпечення міждержавного співробітництва України та Польщі, виявлення проблем неузгодженості в діяльності інституцій, що відповідають за здійснення міждержавної взаємодії на державному, регіональному та локальному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Україна та Польща сприймають розширення різносторонніх міждержавних контактів, як свідчення політичного порозуміння, запоруку сталості економічних відносин, добросусідських взаємин.

Сьогодні є усі підстави стверджувати, що сучасні українсько-польські міждержавні відносини мають найвищий інституційний рівень. Інститут (основи, засади – від лат. *Institutum* – устрій, організація, установлення, установа) – форма організації та регулювання суспільних відносин (у т.ч. міждержавних) і діяльності людини з властивими цій формі метою, функціями та засобами впливу на життя суспільства або окремих його частин; найзагальніший елемент соціальної структури. В науковій літературі про суспільство цей термін використовується в таких основних значеннях: 1) організаційна система зв'язків і соціальних норм, що регулюють певну галузь суспільних відносин; 2) процедура, спрямована на задоволення певних потреб суспільства; 3) специфічна форма життєдіяльності людини; 4) зібрання людей, які, згідно з поділом праці об'єднуються для досягнення спільної мети (міжлюдські стосунки); 5) сукупність ролей і функцій, норм і структур, які забезпечують реалізацію інтересів окремих індивідів, соціальних груп, верств, або суспільства в цілому.

Отже, інститут – це, по-перше, комплекс організації, установ, індивідів, що володіють певними засобами, ресурсами і виконують конкретні правові, соціальні, політичні функції; по-друге, – це спосіб організації політичної, економічної, соціальної, правової та іншої діяльності людей через чіткий поділ функцій. Таким чином, суспільство становить сукупність інститутів, що задовольняють потреби людей та є продуктами їх діяльності. У юридичній науці це поняття означає комплекс норм, що регулюють соціально-правові відносини (міждержавні) [1, с. 696].

Серед інституцій, які забезпечують двосторонні українсько-польські взаємини, слід виділити інституційне забезпечення на рівні органів державної влади, на регіональному та місцевому рівнях, на рівні громадських організацій, а також інституційно-правове забезпечення міждержавного співробітництва. Щодо інституційного забезпечення на рівні органів державної влади, то слід визнати, що

взаємодія України та Республіки Польща спирається на доволі широку систему механізмів співпраці, що створені як на рівні вищих державних органів, так і на рівні органів місцевого самоврядування. Серед найважливіших слід, на нашу думку, виділити, поряд із особистими контактами державних діячів і політиків двох країн, інституційні механізми, такі, як Консультативний комітет Президентів Польщі та України – на рівні президентів двох країн; Українсько-польська постійна конференція з питань європейської інтеграції та регулярні зустрічі міністрів закордонних справ України та Польщі; Українсько-польська та Польсько-українська парламентські групи; Українсько-польська міжпарламентська асамблея – на міжпарламентському рівні; Міжурядова координаційна рада з питань міжрегіонального співробітництва; Змішана комісія з питань економічного співробітництва і торгівлі – на міжурядовому рівні.

Є усі підстави стверджувати, що в інституційному вимірі провідну роль у налагодженні ефективного міждержавного діалогу на найвищому рівні відіграв Консультативний комітет Президентів (ККП), який за час своєї роботи розглянув велику кількість питань міждержавного співробітництва. Ідея створення Консультативного комітету Президентів України та Польщі належала польському Президенту Л. Валенсі. Останній зробив відповідну пропозицію українському колезі, Л. Кравчуку у грудні 1992 року [2, арк. 80]. А уже 12 січня 1993 року повноважні представники обох президентів підписали в українській столиці протокол про створення Комітету [3, арк.12-14].

Серед першочергових завдань ККП, як проголошує його статут, є підготовка пропозицій у площині міждержавних відносин, аналіз та вирішення проблем країн Центрально-Східної Європи [4, с.145]. Як засвідчила практика, Комітет став форумом розгляду величезної низки питань що стосувалися прикордонного та транскордонного співробітництва, економічної та політичної сфери міждержавних взаємин, культурної взаємодії, військової співпраці.

Необхідно визнати, що попри великі плани, на початковому етапі діяльності ККП діяв не досить активно. За перші три роки вдалося провести лише три пленарні засідання. На початку існування ККП, в його рамках діяла Комісія експертів з питань національних меншин та Комісія експертів з питань політики безпеки. Однак на середину 90-х років ХХ століття не відбулося жодного засідання Комітету, хоч експертні групи при ККП продовжували свою роботу [5, с. 135].

Політична ситуація змінилася після обрання Президентом РП А. Квасневського. Незважаючи на прогнози «похолодання» двосторонніх відносин, новобраний Президент Польщі одразу задекларував свій інтерес щодо розширення співпраці з Україною. У президентів двох країн Л. Кучми та А. Квасневського склалися дружні відносини і уже в січні 1996 року вони виступили з спільною заявою про активізацію діяльності ККП. У цьому ж році було

ухвалено рішення про те, що засідання ККП відбуватимуться чотири рази на рік. І, хоча, як показала практика, лише в 2001 році вдалося витримати графік засідань повністю, проте практика особистих зустрічей А. Квасневського та Л. Кучми вимірюється цифрою більше трьох десятків. Консультативний комітет Президентів у період з 1 січня 1996 року до 1 травня 2004 року засідав 13 разів [6, с. 78]. Після приходу до влади в Україні В. Ющенка, відновилося й діяльність ККП, з квітня 2005 року. Аналізуючи десятиліття середини – 90-х років ХХ століття – 2005 рік, слід зауважити, що в цей період від особистих прямих контактів лідерів України та РП значно розширилося та активізувалося міждержавне співробітництво у всіх сферах суспільного буття, а інститут президентської влади виступав двигуном-акумулятором міждержавних взаємин.

Досить широкий спектр інституційних механізмів міждержавної співпраці спостерігається і на міжурядовому рівні. Особливо активно в цьому плані співпрацюють відомства закордонних справ України та РП. Як уже зазначалося вище, 8 січня 1992 року було встановлено дипломатичні відносини між Україною та Польщею на рівні посольств. Саме тоді було домовлено про постійні зустрічі міністрів закордонних справ обох країн. Окрім того, регулярними стали консультації міністерств закордонних справ [5, с. 134].

Продовжуючи перелік прикладів співпраці на урядовому рівні, не можна не згадати і участь Польщі в роботі Комісії Україна – НАТО. Українська сторона виступила з ініціативою включення до роботи Комісії трьох країн, які невдовзі мали стати членами Північноатлантичного альянсу. Першою такою зустріччю стала нарада у Брюсселі 9 грудня 1998 року на рівні керівників міністерств закордонних справ, що проходила за формулою «19+1» [7, с. 178]. За ініціативи ККП України та Польщі у другій половині 1998 року відомства закордонних справ обох країн розпочали участь у роботі Українсько-польської постійної конференції з питань європейської інтеграції. Польська сторона ділилася власним досвідом європейської інтеграції, проектуючи на польсько-українську співпрацю досвід набутий від взаємодії з країнами Євросоюзу. Дана Конференція посіла важливе місце в системі інституційних механізмів міждержавного співробітництва на рівні вищих органів державної влади.

Працював також, але на жаль, не так динамічно, ще один інституційний механізм українсько-польського співробітництва – Змішана комісія з питань економічного співробітництва, що була створена в січні 1993 року. Вона опікувалася різноманітними напрямками торгово-економічної співпраці, питаннями умов і обсягів лібералізації українсько-польської торгівлі. Станом на 2002 рік Змішана комісія припинила свою роботу, провівши сім засідань. Так само, згадана вище Міжурядова координаційна рада з питань міжрегіонального співробітництва, будучи створеною у 1992 році, перше своє робоче засідання провела лише в січні 1996 року, а друге у 1999 році [8, с. 183]. За наявними документами

складно прослідкувати діяльність Ради в наступні роки, але висновок про її не активність можна зробити із того, що і українська, і польська сторони констатували цей факт на офіційному рівні. Відомо, що в липні 2002 року Рада поновила свою роботу, а уже перше засідання оновленого складу відбулося 12-13 листопада того ж року у Луцьку [9, с. 108].

Разом з тим, інституційні механізми українсько-польського співробітництва на рівні міжпарламентських контактів у досліджуваний період працювали стабільно і послідовно. Основа міжпарламентських взаємин двох держав була закладена створенням Польсько-української парламентської групи в Сеймі Республіки Польща та Українсько-польської парламентської групи у Верховній Раді України. До інституційних механізмів цієї групи слід віднести також постійні зустрічі керівників парламенту обох країн, діяльність окремих комісій. Найчастішими темами до обговорення парламентарями сусідніх країн були: інституційні механізми співробітництва різного рівня, як державного, так і регіонального; удосконалення та узгодження договірно-правової бази міждержавних взаємин; внутрішньополітична та внутрішньоекономічна ситуації у Польщі та Україні, шляхи залучення взаємних інвестицій, спільні економічні проекти, транскордонне співробітництво; гуманітарна сфера українсько-польських взаємин; узгодження складних історичних питань. З кінця 90-х років ХХ – початку ХХІ століття головними на повісті денній стали питання, пов'язані з євроінтеграцією, а після членства РП у Євросоюзі – візові питання; єврорегіональне співробітництво; перспективи розширення ЄС, проблеми ЦСЄ.

Не можна оминати увагою появу наприкінці 2003 року нової перспективної форми співпраці парламентарів – Парламентської асамблеї України та Польщі. Ініціатива її створення належить польській стороні, а головні завдання задекларовані як «... розгляд питань, що цікавлять польський Сейм та Сенат, а також Верховну Раду України, та ухвалення спільних позицій у цьому контексті» [10, с. 270]. Серед головних завдань Асамблеї, що неодноразово підкреслювалося РП, є сприяння Україні у її зближенні з європейськими структурами.

Після подій «Помаранчевої революції» з'явилася ідея створення тристоронньої міжпарламентської асамблеї за участю Литви, Польщі та України. Адже, як відомо, під час подій «Помаранчевої революції» саме Литва та Польща відіграли важливу посередницьку роль у подоланні внутрішньополітичної кризи. Ідея створення тристоронньої асамблеї належала стороні і датується січнем 2005 року. Задекларованою метою нової форми тристоронньої співпраці стало сприяння процесам демократизації в Україні, а також європейській інтеграції [11, с. 1].

Таким чином, між Україною та Польщею було налагоджено досить дієві та стабільні механізми співпраці на рівні органів державної влади. Слід визнати, що саме польській стороні належить ініціатива щодо створення найбільш дієвих і важливих механізмів

мів, діяльність котрих стосується сфери європейської і євроатлантичної інтеграції – Консультативного комітету Президентів, Постійної конференції з питань європейської інтеграції, Українсько-польської міжпарламентської асамблеї.

Після вступу Республіки Польща до Європейського Союзу для України набуло особливої актуальності інституційне забезпечення співробітництва з Польщею, як членом ЄС, зокрема, та європейської інтеграції, взагалі. Інституційне забезпечення співробітництва України та Європейського Союзу визначено Стратегією інтеграції України до ЄС, іншими рішеннями Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України. Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами передбачено створення спільних органів між Україною та ЄС – Ради та Комітету з питань співробітництва, Комітету з парламентського співробітництва.

Верховною Радою України утворено Комітет з питань європейської інтеграції та Комітет у закордонних справах, визначено їх повноваження. Діє Українська частина Комітету з парламентського співробітництва між Україною та ЄС, яка формується з народних депутатів, що представляють різні депутатські фракції та групи у Верховній Раді України. Згідно визначених повноважень, Президент України: здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави (Конституція України); здійснює керівництво Стратегією інтеграції України до ЄС. Президент України щорічно бере участь у Саміті Україна – ЄС, який є механізмом регулярного політичного діалогу на найвищому рівні.

Кабінет Міністрів України: забезпечує реалізацію внутрішньої і зовнішньої політики держави, організовує і забезпечує провадження зовнішньоекономічної діяльності (Конституція України); забезпечує реалізацію Стратегії інтеграції України до ЄС. Прем'єр-міністр України є головою: Української частини Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС; Координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Діяльність керівництва Кабінету Міністрів у сфері європейської інтеграції забезпечує Департамент з питань асоціації та інтеграції в ЄС Секретаріату Кабінету Міністрів. Департамент забезпечує організацію роботи українських частин Ради та Комітету з питань співробітництва України з ЄС.

Визначено окремі міністерства, які відповідно до своєї компетенції здійснюють міжвідомчу координацію процесу інтеграції України до ЄС. Провідну роль у сфері європейської інтеграції відіграють: Міністерство закордонних справ та Міністерство юстиції. Перше бере участь у формуванні та реалізації державної політики, спрямованої на інтеграцію України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС. Міністерство юстиції: є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС та організовує роботу з підготовки щорічного

плану заходів щодо виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Міністр юстиції України разом з Міністром внутрішніх справ України очолює українську делегацію на щорічній Міністерській зустрічі Україна – ЄС з питань юстиції, свободи та безпеки.

У центральних органах виконавчої влади створено структурні підрозділи, до компетенції яких віднесені питання європейської інтеграції, а також питання адаптації національного законодавства до законодавства ЄС та підготовки і реалізації проектів технічної допомоги. В місцевих органах виконавчої влади визначено структурні підрозділи, до компетенції яких належать питання євроінтеграції та імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Розпад політико-економічної системи, що сформувалася в період соціалістичного будівництва на території держав Центрально-Східної Європи, став передумовою повномасштабного переходу цих країн до нових політичних систем та ринкових принципів соціально-економічного розвитку, основою яких стала ліквідація командно-адміністративних методів управління та зміна суспільної філософії у напрямку підвищення рівня громадянської активності. Саме тому нова влада постсоціалістичних Польщі та України зіткнулася з невідкладною потребою демонтувати стару систему адміністративного управління та замінити її на нову, ефективнішу в забезпеченні прогресивних суспільних перетворень і ринкових реформ.

Серед першочергових завдань постала потреба радикальної реорганізації адміністративних структур, а також перерозподіл владної компетенції між центральними та регіональними інституціями, які представляють владу на місцях, у тому числі й органами місцевого самоврядування (ОМСВ). В умовах становлення ринкових відносин, втратила свою актуальність, стала несумісною з новими реаліями потреба в тотальному державному контролі над усіма ланками суспільного і економічного життя, без якої існування соціалістичної системи було неможливим. З іншої сторони, істотно зросла необхідність зміцнення фінансових функцій і можливостей органів місцевого самоврядування як основи демократичного устрою та наближення управлінських структур до життєвих потреб людей.

Україна та Республіка Польща, як дві постсоціалістичні країни, успадкували цілу низку проблем та нашарувань, які були характерними для країн Центральної та Східної Європи в період краху тоталітаризму. Це стосується як високого ступеня централізації влади, ідеології, так і недосконалої економічної інфраструктури, синдромів планової економіки. Порівняймо політичні та економіко-соціальні процеси, що мали місце в Україні та Польщі у 90-х роках ХХ – на початку ХХІ століття. Наприклад, у постсоціалістичній Польщі, одним із перших кроків у напрямку становлення громадянського суспільства стало суттєве збільшення органів

місцевого самоврядування і територіальних громад. У Конституцію РП 1997 року було внесено відповідні положення, які описували нові функції самоврядних органів, включаючи їх участь у реалізації державної політики та виконання суттєвої частини суспільних завдань [12]. Україна ж здобула незалежність у російському політичному фарватері, а цей фактор, на нашу думку, визначив її відставання від своїх західних сусідів на шляху реформування системи державного управління. До того ж, в країні зберігався високий рівень централізації адміністративної системи, що сформувалася у часи Союзу РСР, і ця адміністративна система вирізнялася набагато вищою консервативністю, аніж в інших країнах колишнього соціалістичного табору, в тому числі Польщі.

Дослідження існуючих форм, методів та принципів побудови інституційних основ суспільно-економічної системи сучасної Польщі, взаємовідносин урядових структур з органами місцевого самоврядування, а також перших і других з неурядовими установами є джерелом цікавої та корисної інформації для впровадження відповідних змін і в Україні. Використання Україною польського досвіду, на нашу думку, призведе до поглиблення суспільно-економічних реформ та демократичних процесів. У відносинах між Україною та Польщею важливим фактором щодо цього процесу, особливо у 90-ті роки ХХ століття, став досить швидкий ріст міжнародної активності суб'єктів різних територіальних і галузевих утворень (областей, воєводств, районів, повітів, сільських рад, гмін, міст, відомств, підприємств, установ, закладів і т. д.), а отже – активізація договірної процесу і значне розширення договірно-правової бази, тобто збільшення кількості двосторонніх і багатосторонніх договорів, які за суб'єктивним критерієм і за рівнем деталізації функціонального механізму в основному відповідають міжнародному принципу взаємовигідності договірної норми трансрегіональних зв'язків.

Розрізняють загальноєвропейський, державний, регіональний та локальний рівні інституційної співпраці. Особливості та характер інституційного забезпечення українсько-польського співробітництва на кожному із рівнів має свою специфіку. Зокрема, на загальноєвропейському рівні основною метою інституційної підтримки є сприяння інтеграційним процесам у Європі, іншими словами, сприяння посиленню регіональної економічної конвергенції. Правове забезпечення на цьому рівні проводиться згідно із загальноєвропейськими нормами і стандартами, закріплених у різних міжнародних і правових документах при підтримці міжнародних інституцій.

На державному рівні, основною метою інституційного забезпечення міждержавної співпраці, є вирішення проблем міждержавного співробітництва, а також проблем прикордонних регіонів, що мають загальнодержавне значення. Для цього центральними органами державної влади виробляється національна політика у цій сфері й узгоджуються державні інтереси із загальноєвропейськими, а також здійснюється гармонізація національних та

регіональних цілей. У ролі правового забезпечення на цьому рівні виступають національні законодавства та різноманітні міждержавні угоди.

На регіональному рівні, на якому реалізується міждержавне транскордонне співробітництво з урахуванням інтересів держави та регіональних інтересів, здійснюється відповідна координація із регіонами сусідніх країн. Головними інституціями, в цьому випадку, виступають регіональні органи влади, а також допоміжні інституції, які втілюють у життя державну регіональну політику й укладають дво- і багатосторонні угоди регіонального рівня з ТКС у межах своєї компетенції, визначеної національним законодавством відповідно до інтересів прикордонних регіонів. Основна мета інституційно-правового забезпечення ТКС на регіональному рівні є підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіону.

Головною метою інституційно-правового забезпечення міждержавної співпраці на локальному рівні – є реалізація проектів транскордонного співробітництва. Реалізація на цьому рівні відбувається за допомогою місцевих органів влади та спільних організацій агенції регіонального розвитку. Правове забезпечення міждержавної взаємодії на локального рівня відбувається на основі дво- та багатосторонніх угод між місцевими владами [13, с. 438].

У сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів України транскордонне співробітництво має можливість прискорювати процеси вирівнювання якості життя населення прикордонних територій до середньоєвропейського та сприяти досягненню вільного руху товарів, людей і капіталів через кордон. ТКС також сприяє мобілізації місцевих ресурсів та підвищенню ефективності їх використання, робить можливим об'єднання зусилля для вирішення спільних проблем у транскордонному регіоні. Аналіз транскордонного співробітництва та його трансформаційних змін свідчить, що визначальними складовими цих процесів є інституційне та фінансове забезпечення. У сфері транскордонного співробітництва державне управління здійснюють Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції. Однак, управління ТКС полягає переважно у його координації. Для загальної координації ТКС на державному рівні Кабінет Міністрів України у 2002 році створив Міжвідомчу комісію з питань розвитку ТКС та єврорегіонів, у якій питання координації покладено на Міністерство економіки України [14, с. 211].

Важко переоцінити значення у розвитку транскордонного співробітництва ефективного функціонування інфраструктури інституцій підтримки ТКС та регіонального (місцевого) розвитку. В останні роки в обласних та деяких районних центрах прикордонних областей України створені та функціонують агентства регіонального розвитку, інформаційно-консалтингові фірми та інші підтримуючі організації. Наприклад, тільки у Львові і Львівській області їх функціонує більше двадцяти, не враховуючи бізнес-центри, бізнес-

інкубатори та інші консалтингові структури, які можуть в рамках своєї діяльності сприяти розвитку ТКС. Але водночас, слід визнати, що рівень інституційного забезпечення підтримки транскордонної співпраці в нашій державі ще далекий від рівня сусідніх країн Європи.

У сфері інституційного супроводу транскордонне співробітництво регіонів України на сьогодні розвивається за декількома напрямками. Перший – у межах двосторонніх контактів регіонів на основі підписаних міжрегіональних угод між органами місцевого самоврядування та державної влади. Другий – на основі взаємодії та співпраці відповідних інституцій по обидва боки кордону, насамперед, Агенцій регіонального розвитку та торгово-промислових палат регіонів. Третім компонентом системи сучасного транскордонного співробітництва є діяльність громадських організацій, включаючи реалізацію проектів за програмами міжнародної технічної допомоги. В більшості випадків згадані проекти спрямовані на формування громадянського суспільства на східних кордонах ЄС та подолання негативних історичних або культурних стереотипів у свідомості мешканців прикордоння. Ще однією сферою транскордонного співробітництва є підприємницьке середовище. Його активність розповсюджується, передусім, на розвиток прикордонної торгівлі, елементів виробничої інфраструктури прикордоння, реалізацію невеликих інвестиційних проектів [15].

Як уже йшлося вище, успішне інституційне забезпечення українсько-польських міждержавних відносин напряму залежить від децентралізації влади та зростання ролі у співпраці органів місцевого самоврядування. На практиці, це означає перенесення частини управлінських функцій та відповідальності із державних центрів у регіони з подальшим делегуванням повноважень ОМСВ. Ця схема забезпечує ефективне використання обмежених фінансових і технологічних ресурсів на кожному щаблі системи державної адміністрації: на рівні центральних органів влади та їх регіональних одиниць. До того ж децентралізація створює передумови для вирішення ще однієї проблеми – принципів прийняття рішень в системі державного адміністрування, суттєвим недоліком якої є політичний волонтаризм (пріоритет політики над економікою). Внаслідок його існування центральний уряд часто свідомо приймає неефективні рішення (наприклад, економічні), для угоди політичним амбіціям окремих партій.

Україна може використати досвід РП, адже без запровадження системи відкритої конкуренції в діяльності суспільних інституцій та ОМСВ, а також фінансового забезпечення цього сектору, по суті, успішно вирішити соціальні та гуманітарні проблеми видається малоімовірним, а проблеми цього комплексу негативно впливають на міждержавну співпрацю.

Ще однією складовою інституційного співробітництва України та Польщі виступають ринкові інституції, які діють у сфері міжнародної

економічної інтеграції. Серед них: торгово-промислові палати, євро регіони, агенції європейської інтеграції, міжнародні об'єднання підприємців і т. ін. Завдяки внутрішньо організаційним регуляторним актам, які узгоджуються з державно-правовими нормами відповідних країн, сприяють формуванню спільних традицій і системи цінностей у середовищі своїх учасників, створюючи тим самим сприятливий клімат для розширення та поглиблення міждержавної економічної інтеграції на основі виникнення феномену інституційної інтериоризації (засвоєння зовнішніх для інституцій цінностей і норм культури у формі внутрішньо інституційних потреб, стереотипів чи принципів) [16].

Отже, інституційно-правове забезпечення є однією із головних ланок системи конституювання конкретного економічного порядку в умовах євроінтеграційного поступу України загалом і поглиблення її різносторонньої економічної співпраці з Республікою Польща, зокрема. Динамічний розвиток міждержавних взаємин неможливий без інституційно-правового забезпечення. Формування нормативно-правової бази двосторонніх відносин припадає на початок 90-х років ХХ століття. Тільки в перші три роки останнього десятиліття ХХ століття було підписано близько п'яти десятків міждержавних договорів, які стосувалися організаційного забезпечення та правових питань налагодження українсько-польських взаємин.

Проведений вище аналіз інституційного забезпечення українсько-польського співробітництва в останнє десятиліття ХХ – на початку ХХІ століття дозволяє зробити ряд **висновків**: по-перше, дієва та різнобічна міждержавна співпраця можлива лише за умови різносторонньої інституційної забезпеченості. Україна та Республіка Польща створили спільні інституції на усіх рівнях державної взаємодії від найвищого (президентсько-парламентського) до найнижчого (регіонального на рівні ОМСВ) рівнів; по-друге, Республіка Польща має більш тривалий і позитивний досвід інституційного забезпечення міждержавного співробітництва, взагалі, та налагодження інституцій щодо забезпечення євроінтеграції, зокрема. Тому, для України польський досвід є не лише корисним для запозичення, а практично уже готовою моделлю євроінтеграційного поступу; по-третє, інституційно-правове забезпечення українсько-польських міждержавних взаємин на сьогодні є задовільним. Однак брак документальної бази, правова неузгодженість, що мали місце в першій половині 90-х років ХХ століття, справили негативний вплив на динаміку і дещо ускладнили взаємовідносини на першому етапі співпраці; по-четверте, Україна, на відміну від Польщі, ще не позбулася надмірної централізації державного управління, а це у свою чергу веде до недостатнього рівня інституціалізації регіонального співробітництва. Подолати дану проблему можна надавши органам місцевого самоуправління більш широкі повноваження із їх законодавчим закріпленням.

Подальше поглиблення міждержавної співпраці можливе за умов проведення адміністративної реформи на засадах субсидіарності які визначають політику регіонального розвитку більшості держав ЄС. Одним із важливих елементів інституційного забезпечення співробітництва України та РП є адаптація на вітчизняному ґрунті інституцій, що забезпечують євроінтеграцію, а також наближення

законодавства до чинних правових стандартів ЄС. Такі заходи дозволять Україні втілити в життя якісно нову модель співпраці, притаманну державам Євросоюзу. Це дозволить не лише повністю реалізувати доктрину стратегічного партнерства між Україною та Польщею, а й сподіватися на повноправне входження України до ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронкова В. Г. Інститут / В. Г. Воронкова // Юридична енциклопедія: в 6 т. (голова редколегії Ю. С. Шемшученко). – Т. 2. – К.: Укр. енциклопедія, 1999. – 796 с.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО Укр.), Ф. 5233, оп.1. спр. 268.
3. ЦДАВО Укр. Ф. 5233, оп.1. спр.450.
4. Wizmirska B. Kronika 1993 r. / В. Wizmirska // Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej, 1993. – 1994. – Warszawa, 1994. – S. 207–236.
5. Chojnowska A. Stosunki z Ukrainą / A. Chojnowska // Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej, 1996. – Warszawa, 1997. – S.134 - 135.
6. Стоєцький С. В. Україна у зовнішній політиці Республіки Польща: євроатлантичний та європейський інтеграційний вимір: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / С. В. Стоєцький / НАН України. Інститут європейських досліджень. – К., 2007. – 211 с.
7. Cieślak M. Stosunki z Ukrainą / М. Cieślak // Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej, 1999. – Warszawa, 2000. – S.175–179.
8. Szmyd Z. Ukraina / Z. Szmyd // Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej, 2000. – Warszawa, 2001. – S. 183–202.
9. Використати наявні резерви // Політика і час. – 2000. – № 3–4. – С. 108–109.
10. Wizmirska B. Kronika stosunków zagranicznych Polski w 2003 r. // Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej, 2004. – Warszawa, 2005. – S. 241–276.
11. Ідея міжпарламентської асамблеї // Дзеркало тижня. – 2005. – 15.01. – С. 1.
12. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wpia.uni.lodz.pl/zpkp/akty/konstytucja.pdf>. – Назва з екрану.
13. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XX – XXI століть. Нові пріоритети / М. І. Долішній. – К.: Наук. думка, 2006. – 512 с.
14. Журба І. Є. Місце та роль інституційного та фінансового забезпечення транскордонного співробітництва в Україні / І. Є. Журба // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – Хмельницький. – 2010. – № 4. – Т. 1. – С. 211.
15. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на період 2007–2010 рр. постанова КМУ № 1819 від 27.12.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search>. – Назва з екрану.
16. Ильин В. А. Культура как фактор потребительского поведения [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.marketing.spb.ru/read/m7/3.htm>. – Назва з екрану.

Рецензенти: Сінкевич Є. Г., д.і.н., проф.;
Тодоров І. Я., д.і.н., проф.

© Стрільчук Л. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 25.12.2013 р.

СТРІЛЬЧУК Людмила Василівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк.

Коло наукових інтересів: українсько-польські відносини на сучасному етапі.